

Jonge leerkracht kind van de rekening

Scholen met moeite uit rode cijfers

Ook het primair onderwijs heeft het financieel zwaar, terwijl OCW benadrukt dat er juist méér geld naar de scholen gaat. Wat is er aan de hand? En hoe houden schoolbesturen zich staande?

Steeds meer schoolbesturen in het po komen onder financieel toezicht van de onderwijsinspectie, inmiddels staat de teller op 19 (van de 1100). 'Het probleem is groter dan die 19, eigenlijk hebben alle po-scholen het financieel lastig', vertelt Reinier Goedhart, beleidsmedewerker financiën bij de PO-Raad. 'En op grond van de jaarcijfers schat ik dat op dit moment zelfs zo'n 8% van de schoolbesturen flink in de problemen zit. En dan te bedenken dat er een paar jaar geleden nog over gemopperd werd dat schoolbesturen te rijk waren en te veel geld oppotten, geld dat bedoeld was voor het onderwijs... Die tijd is echt voorbij.'

In een paar jaar tijd is het financiële klimaat in het onderwijs omgeslagen. Rick de Wit van adviesbureau Infinite Financieel heeft het zien gebeuren: 'Van oudsher had het po te maken met een declaratiestelsel. Noodzakelijke uitgaven, gedeclareerd bij OCW, werden eigenlijk altijd gefinancierd. In 2006 kwam het lumpsumstelsel, dat scholen meer vrijheid en meer eigen verantwoordelijkheid bood, maar ook meer risico's met zich meebracht. Met het oog op die risico's hebben scholen de eerste jaren heel voorzichtig begroot; ze hielden daardoor aan het eind van het jaar geld over. Er ontstond ophef over besturen die het geld niet uitgaven aan het onderwijs, waar het voor bedoeld was. De Algemene Onderwijsbond startte een website: hoerijkismijnschoolbestuur.nl en de onderwijsinspectie sprak besturen aan op dat oppotten. Na 2009 keerde het tij. Wat OCW stelt, klopt: op het onderwijs zelf is weinig bezuinigd, maar de budgetten zijn niet verhoogd terwijl de kosten wel stegen. Schoolbesturen teerden daardoor snel in op hun reserves.'

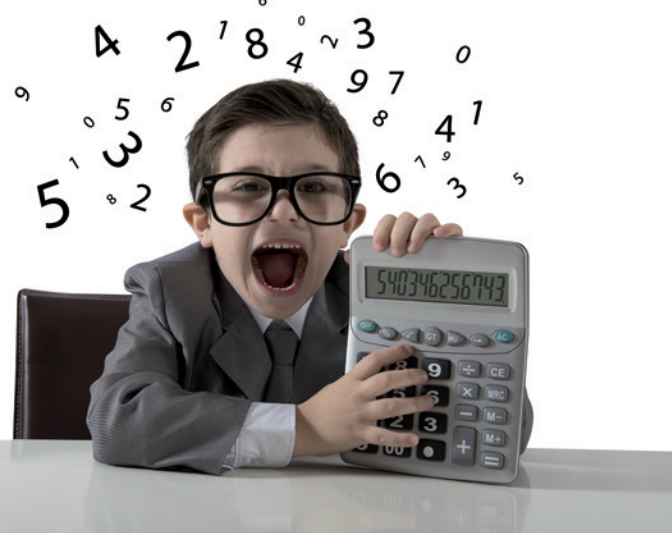
Reële geldzorgen

Scholen hebben reële geldzorgen, legt Reinier Goedhart uit: 'De problemen komen uit drie hoeken:

- ✓ Ten eerste is er sinds 2010 fors bezuinigd op geldstromen voor bestuur en management. Daarnaast is de gewichtenregeling om onderwijsachterstanden weg te werken versoerd. Voor scholen met veel leerlingen van allochtone afkomst kan dit ingrijpend zijn.
- ✓ Ten tweede is de compensatie voor gestegen kosten beduidend lager dan de daadwerkelijke kostenstijging. Dat geldt voor werkgeverslasten en voor materiële kosten. Alleen al deze 'stille bezuiniging' veroorzaakt een terugloop van 7 procent op de begroting van scholen. Bij werkgeverslasten gaat het om gestegen premies voor pensioenen, voor het vervangingsfonds en voor het Participatiefonds dat werkloosheidsuitkeringen betaalt. De materiële (Londo-)besteding is voor het laatst in 2002 financieel bijgesteld. Sindsdien hebben grote (technologische) veranderingen plaatsgevonden in leermiddelen, ICT, stroomverbruik en energiekosten.
- ✓ Ten derde is krimp nu al een belangrijke kostenpost voor sommige scholen. Minder leerlingen betekent minder vergoeding, terwijl de kosten voor gebouw en personeel doorlopen.'

Tekst:
Carla Desain

Fotografie:
Shutterstock

'Tussen het uit de pas lopen van inkomsten en uitgaven, en het nemen van adequate maatregelen zit gemiddeld 3 jaar.'

Ingrijpen

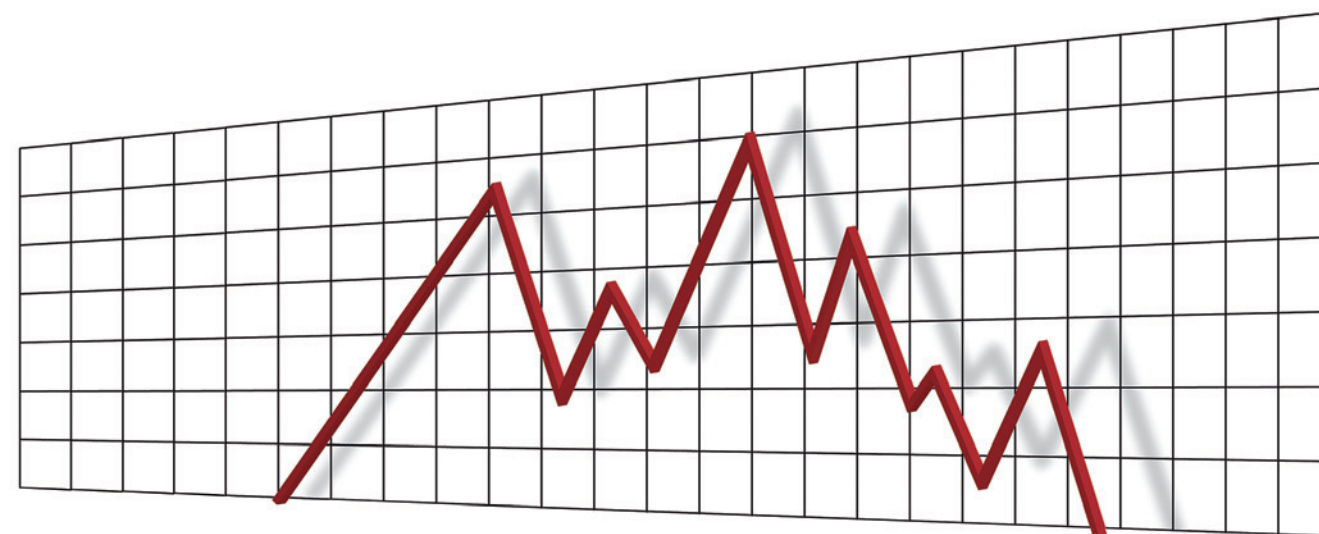
'De meeste scholen hebben hun financiële administratie inmiddels wel op orde', stelt Rick de Wit. 'Maar ze hebben zelden de (controller-)expertise in huis om toekomstige problemen te zien aankomen. Stel dat gedurende een schooljaar bij een school met 10 groepen uit elke groep één leerling verdwijnt. Dat lijkt niet veel, in de lokalen merk je het nauwelijks. Maar het scheelt op jaarbasis $10 \times 5.000 = 50$ duizend euro, dat is een jaarsalaris van een leerkracht. Als niet meteen maatregelen worden genomen, zit er een flink gat in de financiën. Ook als besturen wél doorhebben dat er een probleem is, aarzelen ze vaak lang met ingrijpen. Ze vinden het vervelend om personeel te moeten ontslaan en ze vinden het onaantvaardbaar als de groepen groter worden. Tussen het uit de pas lopen van inkomsten en uitgaven, en het nemen van adequate maatregelen zit gemiddeld 3 jaar. Dat leidt geregeld tot schrijnende situaties en soms zelfs tot faillissementen.'

De PO-Raad waarschuwt de politiek dat 'de rek er nu echt uit is', en dat scholen 'geen vlees meer op de botten' hebben. Reinier Goedhart vindt de stellingname van OCW 'dat schoolbesturen de tering naar de nering moeten zetten' wat te simpel: 'Dat je op papier een leerkracht 'te veel' hebt, betekent niet dat je er ook gemakkelijk een kunt missen. Met name de positie van jonge leerkrachten baart me zorgen. Hen ontslaan lost op korte termijn wellicht nijpende financiële problemen op, maar over een paar jaar dreigt dan een lerarentekort.'

Rick de Wit deelt die mening, maar stelt: 'Zolang er politiek geen andere keuzes gemaakt worden, moeten schoolbesturen zorgen dat ze hun financiën goed op orde krijgen en houden. Daarbij moeten ze reëel zijn: 80 à 85 procent van hun begroting gaat op aan personeelskosten. Hoe moeilijk ook, tijdig dáárop bezuinigen is het enige dat helpt. Rommelen in de marge helpt niet. Echt bezuinigen lukt niet door te beknibbelen op excursies en knutselmateriaal of door een koffiebijdrage te vragen aan personeel.'

Schoolbestuurder Edith van Montfort: 'Geen concessies aan kwaliteit'

Edith van Montfort is in haar eentje het college van bestuur van de Stichting Katholiek Basisonderwijs Oss (SKBO). 'Toen ik hier eind 2010 begon, stond SKBO onder financieel toezicht; er werd anderhalf miljoen euro per jaar te veel besteed. Tijd om orde op zaken te stellen en te zorgen dat we alleen dat gingen uitgeven wat er binnenkwam. Er was een sociaal plan en binnen een half jaar hadden we 20 fte minder in huis. Dat is gelukt zonder gedwongen ontslagen. Tijdelijke dienstverbanden zijn niet verlengd en sommige mensen gingen vrijwillig – met een goede regeling. In het bovenschools management is flink gesneden. In 2011 en 2012 lukte het om uit de rode cijfers te blijven, we bouwden zelfs weer wat reserve op.'

'Maar dit jaar gaat het me potdome niet lukken. We zullen nu zelfs onze leerling-leraarratio ter discussie moeten stellen. We maken ons sterk voor de best mogelijke kwaliteit van het primaire proces. Daarom gaan we uit van 26 gewogen leerlingen per groep. Groepen met kinderen met een onderwijsachterstand, dus een wegingsfactor, tellen minder dan 26 koppies. Door de financiële situatie komt de vraag voor te liggen: 'Durven we het ook aan met 28?' Best pijnlijk; maar ik blijf steeds zoeken naar mogelijkheden.'

Solidair

'We maken maximaal gebruik van het feit dat we met 13 scholen zijn, geconcentreerd in Oss. Voor goed onderwijs hoeft niet elk schooltje een eigen fulltime directeur te hebben. Per wijk kunnen scholen samenwerken, personeel is immers de grootste kostenpost. Maar ons personeel is ook het grootste kapitaal, daar investeer ik behoorlijk in. De prestatiebox gaat bij ons op aan waar die voor bedoeld is – kwaliteitsbevordering – en ook de functiemix realiseren we volledig (al wordt dat niet geheel financieel gecompenseerd).

Ik ben wel kritisch en zoek creatieve oplossingen. Zo kopen we centraal in, met name leermiddelen, schoonmaak en ICT-onderhoud. Door de schaalvergroting zijn we goedkoper uit. We kijken kritisch naar vergader- en overlegmomenten, kan het niet efficiënter? Dat levert tijd op die we weer met ons vak bezig kunnen zijn. Bijzondere kwaliteiten van onze eigen mensen zetten we in om collega's te professionaliseren. We leren van en aan elkaar.

Door onze investering in het gevoel van 'samen' en 'solidair', is de sfeer uitstekend. De afspraak is dat elke school z'n eigen financiën op orde heeft, maar als één school kampt met een tegenvaller, vangen we dat gezamenlijk op.'

'Echt bezuinigen lukt niet door te beknibbelen op excursies en knutselmateriaal'

Niet rond

'Dit schooljaar komen we financieel niet rond met deze aanpak. We werken nu aan oplossingen om andere organisatievormen mogelijk te maken, bijvoorbeeld betere inzet van onderwijsassistenten en leraarondersteuners. We besloten tot instructie voor basisvaardigheden in homogene groepen, op andere momenten kunnen we groepen wel combineren. Nogmaals: Ik wil hoe dan ook de kwaliteit van ons onderwijs handhaven.'

'Ik hou niet van zeuren om meer geld. Maar het is opvallend dat we dit jaar niet rondkomen met dezelfde aanpak waarmee we vorig jaar nog 1 procent van de begroting apart konden zetten als reserve. Dat moet de politiek zich toch aantrekken. Verder zou ik graag meer vertrouwen krijgen in plaats van al die regels; wat minder voorgeschreven verantwoording zou veel tijd en energie schelen!'

'Dit jaar komen we niet rond met dezelfde aanpak waarmee we vorig jaar nog geld opzij konden zetten.'